

KATILIM BANKALARINDA FON KULLANDIRMA İŐLEMLERİNDE TAHSİL EDİLEN ÜCRET VE KOMİSYONLARIN, HAVUZLARA YAPILAN KÂR DAĞITIM HESAPLAMASINA ETKİSİ ÜZERİNE ALTERNATİF BİR YAKLAŐIM¹

AN ALTERNATIVE APPROACH ON THE EFFECT OF FEES AND COMMISSIONS COLLECTED IN FUND RATING TRANSACTIONS AT PARTICIPATION BANKS ON THE CALCULATION OF PROFIT DISTRIBUTION TO POOLS

Teoman TAĞTEKİN * Gülümser ÜNKAYA **

*Araştırma Makalesi / Geliş Tarihi: 17.01.2022
Kabul Tarihi: 31.03.2022*

Öz

Bu çalışmada, katılım bankalarında gerçekleştirilen fon kullandırma işlemleri ile ilişkili müşterilerden tahsil edilebilecek ücret ve komisyonların aslında, müşteri adına banka tarafından ödenen masraflar karşılığı kadar olabileceği, masraf karşılığını aşan bir ücret alınacak ise de bu rakamın kâr rakamına dahil edilmesi gerektiği yönünde oluşan görüş detaylandırılmıştır. Ayrıca, fon kullandırma faaliyeti ile ilişkili alınan ücret ve komisyonların kullandırımı yapılan proje için gerçekleşen masraflar elimine edildikten sonra kalan kısmın havuzlara dağıtımının yapılması, havuzlardan yapılan kâr dağıtım miktarını artırmaktadır. Böylelikle, fon kullandırma hizmetleri ve ilgili havuzlara yapılan kâr dağıtım rakamlarında daha rasyonel fiyatlamalar yapılarak, hem tasarruf sahibinin hem de fon kullanma taraflarının haklarının daha gerçekçi teslim edilebildiğinin sayısal örnek ile açıklanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Katılım bankacılığı, Ücret ve komisyonlar, Kâr dağıtımı.

JEL Sınıflaması: G21, G20, G29.

Abstract

In this study, the opinion that the fees and commissions that can be collected from the customers related to the fund disbursement transactions carried out in participation banks may actually be as much as the expenses paid by the bank on behalf of the customer, and if a fee exceeding the expense provision will be charged, this figure should be included in the profit figure. In addition, the distribution of the remaining portion to the pools after eliminating the fees and commissions received for the fund disbursement activity and the costs incurred for the project, increases the amount of profit distribution made from the pools. In this way, it is aimed to explain with a numerical example that the rights of both the saver and the fund users can be delivered more realistically by making more rational pricing in the fund allocation services and the profit distribution figures made to the relevant pools.

Keywords: Participation banking, Fees and commissions, Profit distribution.

JEL Classification: G21, G20, G29.

¹ **Bibliyografik Bilgi (APA):** FESA Dergisi, 2022; 7(1) ,67-77 / DOI: 10.29106/fesa.1059148

* Doktora Öğrencisi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, teotag@gmail.com, İstanbul – Türkiye, ORCID: 0000-0002-7679-0163

** Prof. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, İ.İ.B.F. Öğretim Üyesi, gulumserunkaya@aydin.edu.tr, İstanbul – Türkiye, ORCID: 0000-0003-2453-2223

1. Giriş

Katılım bankalarında tasarruflarını fon olarak değerlendirmek isteyen gerçek veya tuzel niteliğe haiz tasarruf sahipleri farklı para cinsleri ve kıymetli madenler üzerinden iki farklı türde hesap açılışı yapabilirler. Bunlar özel cari hesaplar ve kâr ve zarara katılma hesaplarıdır.

Özel cari hesaplar yada diğer adıyla vadesiz hesaplar tasarruf sahibine herhangi bir getiri sağlamamakta ve vade bağımsız olduğu için hesap sahibi tarafından istendiği zaman kısmen ya da tamamen çekilebilmektedir.

Kâr ve zarara katılma hesapları ise adından da anlaşıldığı üzere kâr ve zarara katılma hakkı sağlayan hesaplar olup, günlük hesaplanan kar/zararın vade sonuna kadar beklemek şartıyla kâr/zarar dağıtımı yapılabilen, ara vade para çekimlerinde ise kâr almaksızın (iade kâr oluşmakta) ana para eksiltmesi yapılabilen, Katılma hesaplarının kâr/zarar hesaplaması havuz mantığı ile gerçekleştirilmekte, bu havuzlarda genel havuz ve özel havuz olarak iki farklı şekilde olabilmektedir.

Ayrıca yatırım vekaleti havuzu olarak adlandırılan uygulama ile yatırımcı tasarruflarını katılım bankasına işletmesi amaçlı, işletme sonucu oluşacak belirli bir kâr oranı üzerinden anlaşarak vekalet verebilmektedir. (katilimbancaciligi.com, 2021)

Tasarruf sahibi hangi havuzda olursa olsun, katılma hesabı açılışı günündeki havuz birim değeri üzerinden hesaplanmış hesap değeri kadar havuzdan pay sahibi olup vade sonunda, ilgili havuzlara tahakkuk edecek kâr payının, o hesabın paylaşım oranı dahilinde kâr ya da zarar tahakkukuna maruz kalmaktadır.

Fon kullandırım aşamasında da bankalar müşterilerinden kâr payının yanısıra komisyon başlığı altında da maktu yada belli oran dahilinde komisyon kesintisi yaparak, gelir kaydı gerçekleştirmektedir. Söz konusu ücret, kâr payından bağımsız olması nedeni ile kullandırım işlemlerinden alınan kârın katılma havuzlarına dağıtımı yapılacak paylaşım oranını içeren kısmına dahil olmayıp bankalar direkt gelir kaydetmektedir.

Bu çalışmanın amacı, katılım bankalarında nakdi fon kullandırım komisyonu adı altında alınan ücretlerin, havuzlara dağıtımı yapılan kârdan bağımsız olarak direkt banka komisyon gelirlerine yazılması nedeniyle, bu komisyon oranlarındaki artış sonrası kullandırım kâr oranlarındaki düşüklüğün, katılma hesapları havuz kârlılığını olumsuz etkilemesine yönelik çözüm önerisi getirip, farklı bir bakış açısı sağlamaktır.

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bu anlatıma konu olan terimlerin anlam ve işleyişi ile ilgili bilgilendirmeler aşağıdaki gibidir.

2. Literatür Taraması

Katılım bankalarında gerçekleştirilen fon kullandırma işlemlerinde müşterilerden alınan ücret ve komisyonlara ait hükümleri içeren çalışma ve araştırmalara ait bilgiler aşağıdaki gibi özetlenmiştir.

TKBB (2021) tarafından yayınlanan 3 no'lu Murabaha standardında, katılım bankalarının murabaha işlemlerine ait maliyet belirleme aşamasında, satın almış olduğu mal için ödenen bedele sadece mal ile ilgili doğrudan yapılan masrafların eklenebileceği belirtilmiştir. Müşteri istihbaratı, malın içeriği gibi araştırma masrafları ve operasyonel giderlerin bu minvalde malın satış fiyatına eklenebileceği ifade edilmiştir. Ancak bunların dışında masraf veya maliyet olarak müşteriden herhangi bir ücret yada komisyon alınamayacağı vurgulanmıştır. Ayrıca, murabaha sözleşmesinde katılım bankasının, satın alınan mal ya da murabaha işlemi ile ilgisi olmayan bazı masrafları, malın maliyet fiyatı üzerine ilave ederek maliyeti yüksek ve elde edilen kârı düşük olarak gösteriyor olmasının caiz olmadığı, bu işlemin müşteriyi yanıltma ve aldatma anlamına geleceği için sözleşmenin geçerliliği ile ilgili tereddütler oluşabileceği ifade edilmiştir.

TKBB (2018) tarafından yayınlanan Faizsiz Finans Standartları'nda, Murabaha işlemlerine ait belirtilen standartların komisyon ve masraflar ile ilgili bölümünde, katılım bankasının, müracaat komisyonu, limit tahsis komisyonu almasının caiz olmadığı açık bir şekilde ifade edilmiştir. Oluşan masrafların taraflardan herhangi birisine ait olacağı kararı alınmamişsa, katılım bankası ile müşteri arasında yapılan sözleşmenin hazırlanması için gerçekleşen masrafların taraflar arasında eşit olarak paylaşılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca, masrafların işin miktarı dikkate alınarak adil olarak belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Mudarebe sözleşmeleri için, kâra ilave olarak ayrıca ücret talep edilmesinin caiz olmadığı belirtilmiştir. Bu kararın dayanağının, ücretin maktu bir bedel olması ve kârın belirlenmiş bu ücrete nisbeten daha fazla gerçekleşmemesi ihtimali söz konusu olduğunda kâra ortak olma ilkesinin ihlal edilmesi olarak belirtilmiştir. Ancak, mudarebe ortaklık sözleşmesi haricinde bağımsız bir sözleşme yapılarak taraflardan birisinin mudarebe işlemi kapsamında yer almayan işlere ait süreci yürütme karşılığında ücret almasının caiz olduğu belirtilmiştir.

Aktepe (2012)'ye göre, itihadada açık olan bu konu için genel kanaatin işin yapılmasını teminen makul oranda masrafların sermayeden karşılanması yönündedir. Katılım bankasının masrafların bir kısmını karşılamak amaçlı rabblmaldan aldığı sermayeden değil, malı satarken müşteriden alınacak kârın bir kısmını, dosya kapanıncaya kadar gerçekleşen/gerçekleşecek hizmetler karşılığı kendisine alabileceği belirtilmiştir. Dosya masrafı adı altında alınan miktar aslında satıma konu maldan elde edilen kârın bir kısmı olduğu ifade edilmiştir. Netice olarak, mudâribin yaptığı işlerden dolayı oluşan kârın bir bölümünü masraflar karşılığı alması için uygun kanaat belirtilse de bankanın dosya masrafı alırken makul davranması ve katılma havuzlarının kârını azaltırken, kendi komisyon miktarını yüksek tutmaması beklendiği ifade edilmektedir.

Gündoğdu (2021)'ya göre, katılım bankaları tarafından müşterilerden tahsil edilen fon kullandırma işlemlerine ait komisyonların aslında fon kullandırım işlemleri sonucu oluşan kârın havuzlara dağıtılmayan bir kısmı olduğu belirtilmiştir.

3. Metodoloji

Ülkemizde, bankalarca kullandırılan nakdi kredi ve fonlar üzerinden alınabilecek ücret ve komisyonlar T.C. Merkez Bankası tarafından belirlenmektedir. Bununla ilgili olarak TCMB tarafından, 29/01/2022 Tarihli ve 31734 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2022/4 sayılı tebliğ ile bankalarca ticari müşterilerden alınabilecek ücretlere ilişkin usul ve esaslar hakkında tebliğ'in güncellenen halinde söz konusu sınırlama, kredi tahsis creti olarak tahsis edilen kredi/fon limitinin on binde yirmi beşini, kredi kullandırım creti ise kullandırılan kredinin/fon'un % 1,10'unu geçemez şeklinde güncellenmiştir.

Söz konusu oran üst sınır olarak belirtilmiş olup, bankalardaki uygulama bazında değişkenlik arz edebilmektedir. Benzer şekilde her bankanın kredi/fon kullandırımı aşamasında, kredi ile ilişkili farklı masraf ve harcamaları söz konusu olduğu için, hem kredi karşılığı tahsil edilen komisyon/ücret oranı hem de kredi kullandırım aşamasına kadar yapılan sair harcama ve masrafları standardize etme imkanı bulunmamaktadır. Bunun yanında, özellikle katılım bankaları penceresinden bakış aıcıyla, nakdi fon kullandırılmaları karşılığı yapılan ücret ve komisyonların, bu isim başlığı altında hatta fon türü bazında ayrıştırılarak raporlaması, bankalar tarafından yayınlanan finansal raporlarda detay bazda yer almadığı için, komisyon tahsilatı sonrası gerçekleşen masraflardan sonra havuzlara dağıtılmak üzere artan komisyon rakamının etkilerinin lmlenmesi yapılamamaktadır. Bu bağlamda, çalışmada önerilen yöntemin kullandırılan fon türü ve banka özelinde etkilerinin tespiti, banka bazlı muavin defter üzerinden belirlenen dönemler için tahsil edilen kredi komisyon rakamları ile fon kullandırım işlemlerine ait masraf ve harcamaların mukayese edilmesi sonrası belirlenebilecektir.

Çalışmada, katılım bankacılığı uygulamasında, nakdi fon kullandırma faaliyetlerine bağlı olarak tahsil edilen ücret ve komisyonların, kullandırımı yapılacak proje için gerçekleştirilen masrafların eliminasyonu yapıldıktan sonra kalan tahsilat rakamının ilgili havuzlara dağıtımının yapılarak, hakkaniyetli bir yaklaşım ile daha rasyonel fiyatlama yapılabileceği hem teorik hem de uygulamalı rakamsal olarak ifade edilmesi amaçlanmıştır.

4. Katılım Bankalarında Kâr Dağıtım Sistemi Ve Bileşenleri

Katılım bankalarında, para cinsi ve paylaşım oranı bazında vadeli olarak açılan katılma hesapları havuzuna dağıtıma konu olan kr miktarı, bankanın fon kullandırma faaliyetleri sonucunda gerçekleşen kr seviyesine bağlıdır (Haziroğlu, 2017: 270).

Kâr dağıtımı söz konusu olduğunda, kr'in elde edildiği fon kullandırma ve fon kullandırma esas teşkil eden fon toplama kalemlerine ait genel bilgiler aşağıdaki başlıklardaki gibidir. Fon toplama kalemini, katılma hesapları ve cari hesaplar olarak iki ayrı ana başlık altında inceleyebiliriz.

4.1. Katılma /Yatırım Hesapları

Birikimlerini, kâr/zarar paylaşım esasına göre değerlendirerek, yatırım ve ticari faaliyetlere aktarmak isteyen kişi ve kurumların tercih ettiği katılma hesabı uygulaması ile toplanan fonlar üzerinden yapılan kullandırılmalar sonrası doğacak kâr/zarara katılma esası bulunmaktadır. Getiri garantisi olmadığı gibi anaparanın aynı miktarda ödeme garantisi de olmayan katılma hesapları bu özelliği nedeni ile risk sermayesi olarak da tanımlanmaktadır (Tunç, 2010: 191).

Katılma/yatırım hesapları, katılım bankasının emek sermaye ortaklığı esasına göre yatırımcılardan aldığı tutarlardır. Yatırım sahipleri emek sermaye ortaklığı esasına göre katılım bankasını söz konusu tutarları yatırıma dönüştürmesi amacıyla yetkilendirir. Hesap sahipleri ile katılım bankası, yatırımlar sonrası oluşacak kâra ortaktır. Bu kârın taraflar arasındaki paylaşım oranı mudarebe sözleşmesi yapılırken taraflarca belirlenebildiği gibi bankanın kabul ederek kullanıma sunduğu katılma/yatırım hesabına yatırım yapılmak suretiyle de belirlenebilir. Oluşabilecek zararın tamamı sermayedeki paylarına göre hesap sahiplerine aittir. Ancak bankanın kasıt, kusur ya

da Őarta muhalefeti söz konusu ise bunlardan doğan zarar bankaya aittir. Katılım bankalarındaki katılma /yatırım hesapları emanet hükmündedir (Faizsiz Finans Standartları, 2018: 966-967).

Katılma hesaplarına uygulanacak kâr veya zarara katılma oranlarına ait uygulama ise aşağıdaki Şekilde tanımlanmıŐtır.

Katılma hesaplarında toplanan fonların katılım bankasında iŐletilmesi sonrası oluşacak kâra katılma oranı, katılım bankaları ile hesap sahibi arasında tanzim edilecek sözleŐmeyle serbestçe belirlenir. Katılma hesaplarının iŐletilmesi sonrası zarar oluŐmuŐsa, bu zarar hesap sahibine aittir. Katılım bankalarının kendi kasıt, kusur ve ihmal durumları haricinde oluşacak zarara katılması zorunlu değildir (resmigazete.gov.tr).

4.2. Cari Hesaplar

Cari hesaplar (vadesiz hesaplar), hesap sahibine herhangi bir getirisi olmayan, istendiği anda kısmen veya tamamen geri çekilebilen, kişi ya da kurumların günlük fon akımlarını yönetmek, bankacılık işlemlerinden faydalanmak amaçlı açtıkları hesaplardır (Tunç, 2010: 164). Cari hesap bankanın müşterilerinden yatırım amaçlı olmaksızın aldığı meblağların tutulduğu hesaplardır. Bu hesaplara yatırılan meblağlar bankanın tazmin sorumluluğu üstlendiği borçları olarak değerlendirilebilir. Banka talep anında herhangi bir ilavede bulunmadan hesaplardaki paraları sahiplerine iade etme yükümlülüğündedir. Banka bu paraları dilediği gibi kullanabilir ve kendi adına tazmin sorumluluğunu üstlenerek yatırıma dönüŐtürebilir (Faizsiz Finans Standartları, 2018: 967-968). Özel cari hesaplarda vade bulunmamakta olup bu hesaplara ait bakiyelerin iŐletilmesi sonucu ortaya çıkacak risk ve getiri katılım bankasınca üstlenilir (Kobi'ler İçin Adım Adım Katılım Bankacılığı: 45).

4.3. Fon Kullandırma

Katılma hesaplarına vade sonlarında, belirlenen paylaşım oranları dahilinde yapılan kr dağıtımının kaynağı, toplanan bu fonlara karşılık yapılmıŐ olan fon kullandırılmalarından elde edilen kâr rakamıdır. Fon kullandırım işlemlerinden elde edilen kâr rakamı toplamından, ilgili havuz için belirlenmiş olan banka payı ve varsa oluşan zarar düşüldükten sonra kalan kr rakamı, ilgili havuza, ilgili hesapların payı dahilinde olacak Şekilde dağıtılır. Katılım bankacılığında nakit kullandırım söz konusu olmayıp, katılım bankası ticari bir iŐlemin üretim veya hizmetin realize olması için gerekli olan fonu sürece dahil ederek, reel ekonomik faaliyetin paydaŐı haline gelmektedir (Tunç, 2010: 208). İŐlami bankacılık sisteminde toplanan fonların kullanımı oldukça karmaŐıktır. Geleneksel bankaların aksine, katılım bankalarında para, sermaye veaba arasında doğrudan bir iş birliği kanıtı olmadan getiri elde etmemelidir (Gait ve Worthington 2007, 23). Fon kullandırma yöntem ve işlemleri hakkında daha ayrıntılı bilgi sonraki bölümde yer almaktadır.

4.4. Havuz Modeli ve Kâr Dağıtımı

Katılım bankacılığı uygulamasında kâr/zarar gerçekleŐtikten (kredi vadesi boyunca, günlük reeskont edilen rakamlar üzerinden) sonra dağıtıma tabi tutulur. Fon kullandırım tarafında gerçekleşen kâr/zarar, daha sonra kullandırım yapıldığı katılma havuzlarına dağıtılır. Dağıtım aşamasında katılma havuzları için hesaplanan kâr veya zarar katsayısı birim hesap değeri üzerinden belirlenir. Katılma hesaplarının ilgili havuzdaki hesap değerleri /payları üzerinden de kâr/zarar tahakkuku gerçekleŐtirilir (Din, 2017: 20).

Katılım bankalarınca katılma hesabı olarak toplanan fonlar para cinsi ve kr paylaşım oranına bağlı, hesaplar altında tasnif edilirler. Havuz olarak tariflenen bu sınıflandırmaya göre, havuzların bakiyesi para cinsi ve paylaşım oranına göre grup bazlı müŐteriler tarafından bu hesaplara yatırılmıŐ miktarları ifade etmektedir. Havuzlarda biriken bu fonların, yatırım amaçlı fon kullandırımı sonrasında oluşan kr ve zarar ilgili fon'un kullanıldığı havuzu ilgilendirmektedir. Fon havuzunda katılma hesabı aracılığı ile pay sahibi olan müŐterilere, kullandırılan fonlardan elde edilen kâr / zarar, hesabın açılıŐı anında hesaplanmış olan havuzdaki payları dahilinde yansıtılır. Söz konusu pay, ilgili havuza giriŐ katsayısı olarak değerlendirilebilecek birim değer katsayısı kullanılarak, hesabın açılıŐ tutarının bu birim değere bölümü sonucu bulunan ve bir nev'i hisse adedi gibi değerlendirilebilecek hesap değeri olarak belirlenir (Tunç, 2010: 195-196).

Katılma hesaplarının, fon gelirleri, terkin edilen katılma hesabı kaynaklı fonlardan yapılan tahsilatlar, iptal edilen genel, özel ve ihtiyați karşılıklar gibi kalemlerden oluşan gelir rakamı hesaplaması ile TMSF primleri ve karşılık giderlerinden oluşan gider rakamı hesaplamasının farkı alınarak hesaplanan tutar, dağıtılacak kâr veya zarar rakamını ortaya çıkarmaktadır (Kalkan, 2021: 132).

Havuzlara kâr dağıtımı yapılırken de paylaşım oranı dahilinde kâr dağıtımı yapılmaktadır. Ayrıca, hangi para cinsi için kullandırım yapılmıŐ ise o kullandırmaya ait elde edilen kâr rakamı ilgili katılma hesabı havuzuna kr olarak dağıtılmakta, farklı para cinsleri için havuz bazlı geçiŐme olmamaktadır. Cari hesaplar ve zkaynaklardan yapılan fon kullandırmalarına ait kâr dağıtımı (kâr/zarar ortaklığı olmadığından) söz konusu olmayıp, katılma havuzlarından yapılan fon kullandırmaları için bu havuzlara kâr dağıtımı yapılmaktadır.

İslam hukukunda cari hesapların kullanımı sonrası elde edilen kârların hesap sahiplerine dağıtımı ile ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. Katılım bankası isterse kendisi tarafından belirlenen bir miktarı hibe olarak hesap sahiplerine dağıtabilir (Yanpar, 2014:133).

Kıymetli madenler bazında açılan katılma hesaplarına karşılık ayrı bir havuz oluşturulup, bu türden bir kullandırma olmadığı için, kıymetli maden havuzlarında biriken rakamlar, kamu otoritesinin verdiği izin dahilinde başta zorunlu karşılıklar olmak üzere, yükümlülüklerin yerine getirilmesinde kullanılmakta, bu durumda yerine ikame edilen para cinsine karşılık gelen miktar kadar kıymetli maden katılma havuzlarına kâr dağıtımı yapılmaktadır.

5. Katılım Bankalarında Fon Kullandırma Yöntem Ve İşlemleri

Bankaların temel fonksiyonu finansal aracılık hizmeti adı altında tasarrufları toplayıp bunları kredi olarak plase etmektir. Bu hizmeti sağlayan konvansiyonel bankalar ile katılım bankaları mukayese edildiğinde, katılım bankalarının daha düşük kaynak imkanlarına sahip olmaları nedeniyle, fon kullandırma aşamasında kaynaklarını daha etkin kullanması gerektiği ifade edilmektedir (Çetin, 2018: 11). Katılım bankaları topladıkları fonu kullandırırken, faizden uzak durma, haram sektör finansmanı yapmama, belirsizlikten uzak durma şeklinde tanımlanabilecek üç temel ilke içinde hareket etmek zorundadır (Yanpar, 2014:139). Katılım bankasının finansal durumu sonucu aktiflerin getirisi ile katılma hesabının kâr veya zarar yansıtılması direkt ilişkilidir. Banka müşterilerinin kendisine emanet ettiği tasarrufları fon kullandırma kalemleri dahilinde değerlendirirken, bu aktiflerin tahsis ve yönetiminde maksimum eforu göstermekte mükelleftir. Bu sayede sağlanacak başarı ile daha fazla kâr payı getirisi elde edilerek, bunun sonucu daha geniş kesime ulaşılmasına olanak sağlayacaktır (Eken & Öztürk, 2020).

Katılım bankalarında fon kullandırma işlemleri üç başlık altında sınıflandırılabilir. Bunlar, ortaklık, kiralama ve satış esasına dayanan uygulamalardır. Bu uygulamalardan da, Murabaha, Mudarebe, Muşareke, İcara, Selem, İstisna, Sukuk, Komodite ve Tevarruk ön plana çıkmaktadır (Alkış, 2018: 127).

İslami bankacılıkta en yaygın fon kullandırma yöntemi olan murabaha, ülkemizdeki katılım bankalarının sahip oldukları fon kullandırma rakamının % 90'ı aşan kısmını oluşturmaktadır. Bu durum sadece ülkemize mahsus bir durum olmayıp, tüm dünyada islami bankalar tarafından genel olarak murabaha sözleşmesi ile finansman desteği gerçekleştirilmektedir (Yanpar, 2014:154).

Ülkemiz, katılım bankaları ve bankacılık sektörü kullandırılan fonlara ait 2021 yılı Haziran dönemine ait rakamsal veriler aşağıdaki tablodaki gibidir.

Tablo1 : Katılım Bankaları ve Bankacılık Sektörü Kullandırılan fonlar tablosu. (Takipteki alacaklar ve yurtdışı murabaha hariç tutulmuştur.)

Katılım Bankaları (Milyon TL)			Bankacılık Sektörü (Milyon TL)		
2021/Haziran	2020/Aralık	Değişim(%)	2021/Haziran	2020/Aralık	Değişim(%)
280.003,76	240.133	16,6	4.103.420,07	3.675.203	11,7

Kaynak1: <https://tkbb.org.tr/veri/sektormukayese>

Çalışmada, katılım bankacılığı fon kullandırma işlem türlerinden olan, murabaha ve mudarebe yöntemleri, hem tanım ve işleyiş hem de komisyon yönünden ele alınıp incelenmiştir.

5.1. Murabaha

Murabaha, bir kimsenin satın aldığı malı, alış bedelinin üzerine daha önce anlaşılan miktarda kâr koyarak satmasıdır. Üzerinde anlaşılan kâr, mal bedelinin belirli bir yüzde oranı olabileceği gibi maktu bir rakam da olabilir. Murabaha akdi, taraflar arasında herhangi bir vaat işlemi olmadan gerçekleştirilirse klasik/normal murabaha varlığı söz konusudur. Ancak, faizsiz finans kurumu aracılığıyla mal alma talebinde bulunan müşterilerle daha önceden taraflar arası vaat işlemi yapılarak murabaha sözleşmesi gerçekleştirilmesi durumunda çağdaş/finansal murabaha söz konusudur. Murabaha sözleşmesi, malın alış fiyatı ya da eklenebilir masraflar ilave edildikten sonra oluşan maliyeti açıklanarak gerçekleştirilen güven esasına dayalı satış yöntemlerinden (büyü'ül emâne) birisidir (Faizsiz Finans Standartları, 2018: 220).

Katılım bankacılığında fon kullandırma yöntemlerinden en yaygın tür olarak murabaha öne çıkmaktadır. Sektörde, Kurumsal Finansman Desteği olarak da adlandırılmaktadır. Murabaha uygulamasının temelinde, ticari bir mal ya da hizmetin alım satımına konu olması ya da bir yatırım faaliyeti için ihtiyaç duyulan mal veya hizmetin tedariki vardır. Katılım bankasının, müşterisinin ihtiyacı olan bu mal veya hizmeti satıcıdan peşin olarak alması, sonrasında üzerine ekleyeceği kâr ile müşterisine vadeli olarak satışı esasına dayanır (Tunç, 2010: 135).

Güven esasına dayalı bir satım sözleşmesi olan murabaha da müşteri satın aldığı mal için satıcıya ne kadar kâr ödediğini bilmektedir. Yapılan akitle alıcı, satıcının beyanının doğruluğuna güvenmekte ve akit bu güvene dayalı inşa edilmektedir. Bu nedenle müşterinin rızasını bozacak yalan beyan ya da bazı hususların açıklanmaması akdin oluşmasına engel olur (Alkış, 2018: 127).

5.2. Mudarebe

Mudarebe işleminde, sermayedar parasını ya da malını bunları işletecek olan mudarının kullanımına emanet eder. Mudarip da bu paranın, malın işletilmesinden elde ettiği kârdan önceden üzerinde anlaşılmış paylaşım oranında yatırımcıya pay vermesi esasına dayanır. Mudarebe işleminde kârın paylaşımı hususunda taraflar serbesttir ancak, salt kâr tutarı baştan belirlenemez, taraflar arası paylaşım oranı kararlaştırılır. Katılım bankacılığında mudarebe işlemi iki halkalı bir yapı şeklinde tarif edilebilir. İlk de banka ile fon sahipleri bulunmaktadır. Bankaya fon yatıran sermaye sahipleri ile bu fonları işletecek olan ve bu işlemlerden elde ettiği kâr/zararı fon sahipleri ile paylaşan mudarip olarak katılım bankası bulunmaktadır. İkinci de katılım bankasının sermayedar, fon kullanan müşterinin ise mudarip olduğu aşama bulunmaktadır. Mudarebe işleminin konusu, bir mal, hizmet ya da yatırımın gerçekleştirilmesi olup, bu işlemlerin uygulanması ve gerçekleştirilmesinde yeterli bilgi ve becerisi olan ancak sermayesi olmayan tarafın katılım bankası tarafından finanse edilmesi esasına dayanır (Tunç, 2010: 139).

Mudarebe, yatırım amaçlı dayanışma ilişkilerini kolaylaştırmak amacıyla meşru kılınmıştır. Çünkü, kendi sermayelerini bizzat işletmek istemeyen sermaye sahipleri ile yatırımlar konusunda uzman olan ancak yeterli sermaye bulamayan girişimcileri buluşturan bir ortaklık yöntemidir (Faizsiz Finans Standartları, 2018: 379). Bu model hem yatırımcılardan mevduat şeklinde fon toplamayı hem de girişimcilere fon kullandırımını içermektedir. Bu bağlamda model üç taraf arasında kâr paylaşımına dayanmaktadır. Yatırımcı, banka ve girişimci (Shanmugam & Zahari, 2009).

6. Fon Kullandırma Hizmeti İçin Ücret Ve Komisyon Değerlendirmesi

Daralan kâr marjları bankalarda finansal ürün yeniliklerinin yanısıra, bankacılık hizmetlerini çeşitlendirerek, faiz dışı gelirlerde artış sağlayacak ürünlerin geliştirilmesi ve artırılmasına neden olmuştur. Konvansiyonel bankacılıkta ana gelir kalemi faiz gelirleri olarak tanımlanabilir. Buna ilave faiz dışı gelir şekline tanımlanan ücret ve komisyonlar, farklı bir çok bankacılık hizmeti karşılığı müşterilerden tahsil edilerek gelir kaydedilmektedir.

Katılım bankalarında, faizsizlik ilkesi üzerine kurulu işleyiş dahilinde daha hassas ve seçici ürün geliştiriliyor olması, ürünlerden ücret ve komisyon adı altında alabileceği gelir kalemleri yelpazesini de bu yönde paralel olarak etkilemektedir.

6.1. Ticari Kredi Ücret ve Komisyonları

Bankalar tarafından ticari müşterilerinden alınabilecek ücretlere ilişkin uygulama hakkında 2020/4 sayılı yayımlanan tebliğ ile bankaların ticari müşterileri ile gerçekleştireceği işlemlerde şeffaflığın artırılması, kavram ve terim birliğinin sağlanması ve aşırı ücretlendirmenin önlenerek standardizasyonun sağlanması için, verilen ürün veya hizmetler karşılığı müşterilerden alınabilecek ücretlerin tür ve özellikleri ile maksimum miktar ya da oranlarını ve bunlara ilişkin usul ve esasları belirlemek amaçlanmıştır (tcmb.gov.tr).

Tebliğ kapsamında ticari müşterilerden alınabilecek ücretler, tebliğ ekinde krediler için aşama bazlı aşağıdaki gibi belirtilmiştir.

1. Ticari Krediler

1.1. Kredi Tahsis ve Kredi Kullandırım

1.1.1. Kredi Tahsis ve Kredi Kullandırım Ücreti

1.1.2. İtibar/Niyet/Referans Mektubu Düzenleme Ücreti

1.2. Teminatlandırma

1.2.1. Ekspertiz, Teminat Tesis, Değişiklik ve İptal Ücreti

1.3. Kredi Riski Süreci

1.3.1. Yapılandırma, Temdit/Ödeme Planı ve Faiz Değişikliği Ücreti

1.3.2. Taahhüt/Taahhüde Uymama Ücreti

1.3.3. Gayrinakdi Kredi-Dönem Ücreti

1.3.4. Gayrinakdi Kredi- Garantörlük Ücreti

1.4. Kapama

1.4.1. Nakdi Kredi-Erken Ödeme Ücreti (tcmb.gov.tr)

Ülkemizde faaliyet gösteren bankalarca 2018-2020 yıllarını kapsayan, tahsil edilmiş ücret ve komisyon gelirlerine ait net rakam bilgileri ve değişim oranları, banka türü bazlı aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Söz konusu bilgiler kredi işlemlerinden alınan ücret ve komisyonların yanısıra, diğer bankacılık işlemleri için alınan ücret ve komisyonlarını da içermektedir.

Tablo1 : Ticari Bankalar ve Katılım Bankalarının net ücret ve komisyon gelirleri mukayese ve değişimi tablosu.

TİCARİ BANKALAR VE KATILIM BANKALARININ NET ÜCRET VE KOMİSYON GELİRLERİ MUKAYESE VE DEĞİŞİMİ TABLOSU (milyon TL, %)					
Dönem & Yıl	Tutar (Milyon TL)			Değişim %	
	2020	2019	2018	2020-2019	2019-2018
Net ücret ve komisyon gel.	40.429	44.018	32.950	-8,15	33,59
Ticari Bankalar	38.952	42.798	31.927	-8,99	34,05
Katılım Bankaları	1.477	1.220	1.023	21,07	19,26

Kaynak1: https://tkbb.org.tr/Documents/tkbb-yayinlari-97/TKBB_FR20_TR_KOD2.pdf

Kaynak2: https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7766/Bankalarimiz_2020.pdf

Bankaların net ücret ve komisyon gelirleri ile ilgili tabloda da görüldüğü üzere son 3 yılda katılım bankalarının bu kalemler içindeki payı artış göstermiştir. Ancak, katılım bankalarının toplam sektör toplamı içinde, bu kalemlerden aldıkları pay ise 2020 yılı için %3,65 ve 2019 yılı için ise %2,77 ile sınırlı kalmıştır. Bu rakamsal veriler, katılım bankalarındaki ürün çeşitliliğinin ticari bankalara göre daha sınırlı kalmasının finansal rakamlara yansımaları olarak yorumlanabilir. Ayrıca, söz konusu rakam net ücret ve komisyon geliri olarak yer almakta olup, bu rakam alınan ücret ve komisyonlardan, verilen ücret ve komisyonlar rakamı düşüldükten sonra kalan net rakamı ifade etmektedir.

6.2. Kredi Ücret ve Komisyonları Değerlendirmeleri

Katılım bankalarında uygulanan finansman yöntemlerinden sıklıkla kullanılan murabaha ve mudaraba ürünleri için ücret ve komisyon uygulamasına ait genel değerlendirme ve görüşler ürün bazlı aşağıdaki gibidir.

Faizsiz finans kurumunun (Katılım Bankasının) murabaha işlemine ait limit açma karşılığında müşteriden murabaha limit tahsis komisyonu alması caiz değildir. Çünkü müşteriye fiilen para verme karşılığı komisyon alınması caiz olmadığına göre katılım bankasının müşteriyi vadeli olarak borçlandırmaya hazır olmasına ilişkin komisyon alması hiç caiz değildir. Faizsiz finans kurumu (Katılım Bankası) ile müşteri arasında düzenlenen sözleşmelerin hazırlanması sonucu oluşan masrafların taraflar arasında paylaşılması hükmü, bu sözleşmelerden doğan yarar ve faydanın her iki tarafa da ait olmasına, fıkhen sakıncalı herhangi bir durumun oluşmaması esasına dayanır (Faizsiz Finans Standartları, 2018: 223).

Mudarebe yöntemi, katılım bankalarının yatırım/katılma hesapları yoluyla fon toplamasını ve toplanan fonları çeşitli yatırım projelerinde ve finansman yöntemlerinde değerlendirilmesini sağlayan temel faizsiz bankacılık ürünüdür. Prensip olarak mudarebe sözleşmesinde, kâra ilave olarak hariçten ücret tahsis edilmesini kararlaştırmak caiz değildir. Ancak ortaklık sözleşmesinden farklı ayrı, bir sözleşme düzenlenerek mudarebe taraflarından birisinin, mudarebe işlemleri dahilinde yer almayan işleri tamamlaması adına bunun karşılığında ücret alması caizdir. Mudarebe sözleşmesinde, kâra ilave olarak hariçten ücret tahsis edilmesinin kararlaştırmanın caiz olmamasının gerekçesi, ücretin maktu bir bedel olması ve kârın belirlenen bu ücretten daha fazla olmaması ihtimali gerçekleştiği durumda kâra ortak olma prensibinin ihlal edilmesidir. (Faizsiz Finans Standartları, 2018: 269-382).

Katılım bankaları mudarebe sözleşmesi ile fon topladıkları için bu sözleşmenin hükümlerine özellikle mudarebe sözleşmesi dahilinde toplanan fonların kullanılmasında dikkat edilmelidir. Katılma hesabı sahibi (rabbü'l-mâl) ile katılım bankası (mudârib) kendi aralarında bir sözleşme yapmıştır. Burada mudârib, tek bir kişi değil katılım bankasının tüzel kişiliğidir. Aralarında yapılan mudârebe akdinde her iki tarafın da kanaat getirdiği bir paylaşım oranı belirlendiği kabul edilir. Oluşacak kâr rakamı başta belirlenen kâr paylaşım oranı üzerinden, bankanın kusuru olmadan oluşabilecek zararın tamamı sermaye (rabbü'l-mal), yani katılma hesabı sahipleri tarafından karşılanacaktır. Zarar oluşması durumunda katılım bankası emeğinin karşılığını alamaz. Mudarebe sözleşmesi dahilinde işlerin yürütülmesi aşamasında sigorta, noter masrafı, nakliye, vergi vb. gibi banka dışından alınan hizmetlerle katılan maliyetlerin tahsili için sermaye sahibine (rabbü'l-mal) rücu edilmesi haricinde komisyon adı altında bir ücret alınmasına imkan verilmemektedir (Gündoğdu, 2021: 160).

Katılım bankacılığında banka (mudârib) ile sermaye sahipleri(rabbü'l-mâl) oluşacak kârı hangi oranlarda paylaşacakları üzerinde anlaşmaktadırlar. Daha sonra işin gerçekleşmesi aşamasında oluşan tüm masrafları banka karşılamaktadır. Genel müdürlük hizmet binası, şube lokalleri, mobilya tefrişat, network ağı, koruma hizmetleri, yazılım uygulamaları vs. tamamı bankanın payından karşılanmaktadır. Tabii ki katılma hesaplarının banka varlığı için kullanılıp harcanması istenemez. Ancak, bu varlıklar olmasa katılma hesaplarının hesap sahiplerine kâr dağıtacak tarzda kullanılması da mümkün olmayacaktır. Bu bağlamda banka personeli bir açıdan banka adına diğer açıdan ortaklık sermayesi adına çalışmaktadırlar. Bu nedenle banka (mudârib) bu tür masrafların bir kısmını karşılamak üzere rabbülmâlden aldığı sermayeyi değil malı satarken müşterilerden alınacak kârın bir kısmını, dosya kapanıncaya kadar yaptığı ve yapacağı hizmetler karşılığı kendisine almaktadır. Diğer bir ifadeyle, dosya masrafı adı altında alınan tutar aslında satılan maldan elde edilen kârın bir bölümüdür. Sonuç itibariyle masrafları sermayeden dahi karşılaması tartışılan mudâribin, yaptığı işlemlerden kaynaklanan kârın bir bölümünü masraflar için alıyor olması uygun görünmektedir. Ancak, katılım bankasının dosya masrafı alırken makul davranması ve katılma havuzunun kârını az, kendi komisyonunu yüksek tutmaması gerekmektedir. Eğer pazarlama stratejisi gereği böyle bir durum söz konusu ise banka kendi öz sermayesini kullanarak murâbaha yapmalıdır. Ayrıca, katılım bankalarının aldıkları dosya masrafı karşılığı tutarları da murabahayı havuzdan yapmış iseler havuza yansıtıp, havuzdan alacakları kâr oranını arttırmaları daha doğru bir yöntem olacaktır (Aktepe, 2012: 105).

Türkiye Finans Katılım Bankası'nın danışmanı İshak Emin Aktepe, 10 Kasım 2011 tarihli, dosya masrafı için yeni bir yorum başlıklı elektronik posta ile danışma komitesi üyesi Hayrettin Karaman'ın fon kullandırma komisyonlarına ait düşünce ve yorumlarını sormuştur. Hayrettin Karaman, aynı tarihli düzenlenen elektronik posta ile verdiği cevapta, müşteriye vekâletle iş yaptırıldığı için müşteriden komisyon almak bir yana, hatta müşteriye vekâlet ücreti verilmesi gerektiği görüşünü iletmıştır. Müşteri kendi adına malı satın aldıktan sonra teamüle göre bankanın yararına olmayan, mecbur olmadığı masrafları müşteriden alma hakkı olabilir. Ancak banka alacağını takip etme amaçlı gerçekleştireceği işlemler nedeniyle, vadesinde ödenmeyen borçların takibi için yapılan masraflar dışında müşteriden ücret alamaz. Ayrıca TFKB Faizsiz Bankacılık Uyum Müdürü Erdem Hurşit'in 21 Mayıs 2020 tarihli yazara gönderdiği elektronik postayla da teyit edilen Hayrettin Karaman'ın fon kullandırma komisyonuna ait görüşleri aşağıdaki gibidir.

Katılım bankası sermaye koyuyor, bina, personel, teçhizat, v.b. alıyor ve bunlara ait maliyetleri üstlendim, bana tasarruflarınızı getirin işleteyim, oluşacak kârı da şu oranda paylaşalım diyor. Masrafları kârdan düşeceğim, kalan rakamı paylaşacağız demiyor. Bu nedenle katılım bankası kurum giderlerini kendi payına ait kârdan karşılaması gerekli. Eğer bu yeterli değilse kâr oranını arttırmalı, bunu da ilan etmeli.

İslam hukukçularının ve danışma kurulu üyelerinin yorum ve yaklaşımlarından mudârebe sözleşmesi dahilinde bankanın payına düşen kârın haricinde başka bir ücret alınamayacağı anlaşılmaktadır. Eğer banka payına ait kâr oranı, bankayı tatmin etmiyor, yeterli görülüyorsa paylaşım oranının banka lehine karşılıklı rıza olmak koşulu ile değiştirilmesi önerilmektedir. Mudârebe sözleşmesi dahilinde gerçekleştirilen işlemlerde örf'e göre müşteri tarafından karşılanması gereken, nakliye, vergiler, noter harcı v.b. gibi işlem masrafları dışında teminat ve tahsil evrakı olarak alınan çek/senet, ekspertiz ücreti vd. rayiç bedelleri ne ise onların tahsil edilmesi hususunda yukarıdaki görüş ve yorumlardan anlaşıldığı üzere AAOIFI dahil konu ile ilgili danışma kurulları aynı görüştedir. Katılım Bankalarınca müşterilerden tahsil edilen fon kullandırımıyla ilişkili komisyonlar aslında fon kullandırma kârının havuzlara dağıtılmayan bir kısmıdır (Gündoğdu, 2021: 161-162).

Katılım bankalarında fon kullandırım işlemlerinden oluşan komisyon gelirlerinin, kullandırım yapılan havuza mı dağıtılacağı ya da bankanın gelirlerinde mi kalacağı ile ilgili bir standart oluşmamıştır (Dinç, 2017: 20).

7. Fon Kullandırma Hizmeti Karşılığı Tahsil Edilen Ücret Ve Komisyonların Değerlendirilmesi İle İlgili Öneri

Katılım bankalarının ürün bağımsız yapmış oldukları fon kullandırım işlemleri karşılığı müşterilerden tahsil etmiş oldukları ücret ve komisyonlara ait genel değerlendirme ve görüşlerden özetle, kullandırılan fona karşılık kârdan bağımsız bir ücret ya da komisyon adı altında gelir alınmaması gerektiği, alınıyorsa, bu rakamın sadece bu fon kullandırım işlemine aracılıktan dolayı oluşan ve müşteri adına banka tarafından ödenen masraf karşılığı kadar olabileceği, masraf karşılığını aşan bir ücret alınacak ise de bu rakamın kâr rakamına dahil edilmesi gerektiği ortak noktasında buluştuğu görülmektedir.

Bu bağlamda, katılım bankalarınca fon kullandırım hizmeti karşılığı alınan ücret ve komisyonların, yine bu fon kullandırım kalemi için banka tarafından müşteri adına yapılan ödemeleri karşılayacak kadar tahsil edilmesi tavsiyesine uygun olacak şekilde bilgi işlem alt yapısı kullanılarak aşağıda detaylandırılan şekilde bir yapı tesis edilmesi, hem bankanın hak etmediği bir gelir kaydının önüne geçmiş olacak, hem de fon kullandırımı yapılan havuz kâr dağıtımında hakkaniyetli bir yaklaşımla, hak edilen kârı havuzlara gelir olarak dağıtılabilecektir.

- Fon kullandırımı işlemi için müşteri den alınan her türlü ücret ve komisyon ilgili proje numarası ile mutlak suretle ilişkilendirilerek kaydedilmelidir. ($K = k_1+k_2+...+k_n$)
- Kullandırımı yapılan proje ile ilgili, banka tarafından müşteri adına yapılan her türlü masraf ve ücret ödemesi ilgili proje numarası bazında kayıt altına alınmalıdır. ($M=m_1+m_2+...+m_n$)
- Tahsil edilmiş ücret ve komisyon bakiyesinin, resmi makamlarca belirlenmiş olan oranlar dahilinde, maruz kalacağı her türlü zorunlu ödemeler ($Z=z_1+z_2+...+z_n$) karşılığı mahsup edilir.
- Bu işlemlerden sonra kalan bakiye projenin kapanması sonrasında havuzlara kâr olarak dağıtılabılır. ($B = K-M-Z$) (Kullandırımı esas fon'un kaynağı olan müşterinin tasarruflarına dağıtılması gereken kâr rakamı, vade uyumsuzluğu ve tahsilat süresinin, katılma hesabının vadesi süresinde olmaması nedeni ile ilgili hesabın bulunduğu dönem için havuzlara yansıtılmama olasılığı olsa da, kâr dağıtım işleminin hayat döngüsü gereği, bu tutar sonraki dönemler için tahakkuk edecek şekilde havuzlara kâr olarak dağıtılmalıdır.)
- İlgili havuza dağıtılan ilave kâr rakamından banka da kendi payı kadar kâr elde edecektir.
 $R = B * \text{Banka Payı}(\%)$
İlave kârın dağıtımı, dağıtım anındaki birim değerin artırılması ile hesaplanır.

Sayısal olarak örneklendirildiğinde aşama aşama hesaplamalar aşağıdaki gibidir. (Rakamlar tahmini olarak verilmiştir.)

Fon kullandırım rakamı = 100.000 TL

Alınan ücret ve komisyon tutarı = Fon kullandırım rakamı * %1
= 1.000 TL

Proje için yapılan masraflar toplamı = 700 TL

Zorunlu ödemeler karşılığı = 5 TL

Havuzlara dağıtılabilecek ilave rakam = 1.000-700-5
= 295 TL

Banka payının %20 olduğu havuza yapılan kâr dağıtımından

bankanın alacağı kâr rakamı = 295*%20 = 59 TL

(Alınan komisyon tutarı gelir olarak muhasebeleştirildiği için, giderleştirmelerden sonra kalan rakamın banka payı zaten gelir kalemlerinde kayıtlı olmuş olduğundan ayrı bir muhasebe kaydı tesis edilmeyecektir.)

Havuzda kalacak ilave kâr rakamı(%80) = 295 - 59

= 236 TL (Banka için kâr payı gideri, havuzlar için kâr payı geliri olan rakam. 74.541.324 + 236 = 74.541.560 TL yeni havuz rakamı.)

Dağıtım anındaki ilgili havuz birim değeri = 102,5681

Dağıtım anındaki ilgili havuz rakamı

(Toplam aktif değer) = 74.541.324 TL

Dağıtım anındaki ilgili havuz hesap değeri = (Toplam aktif değer/Havuz birim değer)

= (74.541.324 / 102,5681)

= 726.749,5839

Havuz paylaşım oranı = %80(Müşteri Payı) & %20 (Banka payı)

İlave kâr rakamı sonrası yeni havuz rakamı = (Toplam aktif değer + Komisyon gelirlerinden havuzda kalan ilave kâr rakamı)

İlave kâr rakamı sonrası yeni havuz rakamı = (74.541.324 + 236)

(Yeni toplam aktif değer) = 74.541.560 TL

Yeni havuz birim değeri = (Yeni havuz rakamı / Havuz hesap değeri)

$$=(74.541.560 /726.749,5839)$$
$$= 102,5684$$

Birim değer artmış olup bu havuzlara dağıtılacak kârı arttırması açısından önemlidir.

8. Sonuç

Fon kullandırma faaliyetine bağlı olarak katılım bankalarınca alınan ücret ve komisyonların, kullandırımı yapılan proje için yapılan masraflar elimine edildikten sonra kalan kısmın havuzlara dağıtımının yapılması havuzlardan yapılan kâr dağıtım miktarını arttırmaktadır. Böylelikle, fon kullandırma hizmetlerin ve ilgili havuzlara yapılan kâr dağıtım rakamlarında daha rasyonel fiyatlamalar yaparak, hem tasarruf sahibinin hem de fon kullanma taraflarının hakları daha gerçekçi teslim edilmiş olmaktadır.

İlk aşamada banka tarafından tahsil edilen ücret ve komisyon gelirleri için olumsuz bir yaklaşım gibi görünse de, gerçekçi fiyatlama ile tüm tarafların hakkı teslim edilerek, başta havuzlara dağıtılan kâr rakamlarındaki artış ile fon toplama tarafına pozitif bir yönde katkısı olacaktır. Sonrasında ise, fon kullandırma işlemlerinde, bu işlemlere ait ödenen masraf karşılığı ücret ve komisyon olarak alınıp varsa ilave alınması gerekli miktar bu da kâr oranı dahilinde proje maliyetine dahil edilecektir.

Fon kullanan müşteri açısından, olası ücret ve komisyonların proje kâr oranına dahil edilmesi ile proje vadesine yayılmış bir ödeme imkanı sağlayacak, banka açısından daha uygun ücret ve komisyon politikası ile daha uygun Őartlarda fon kullandırımı yapılabilecektir. Ayrıca ücret ve komisyon karşılığı, havuzlara yapılan ilave kâr dağıtımından da bankanın kendi payı dahilinde gelir kaydetmesi de diğer bir pozitif sonuç olarak görülebilir.

Kaynakça

- AKTEPE, İ.E. (2012). *Sorularla Katılım Bankacılığı*. TKBB Yayınları, Yayın No:4.
- ALKIŞ, A. (2018). İşlam Hukukunda Katılım Bankacılığı Fon Toplama ve Kullandırma Yöntemleri. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol.2/3.
- ÇETİN, A. (2018). *Katılım ve Mevduat Bankalarının Piyasa Etkinliğinin Karşılaştırmalı Analizi ve Bir Uygulama*. TBB Yayınları, Yayın No:329.
- DİN, Y. (2017). Katılım Bankalarında Havuzlar ve Birim Hesap Değeri; Vade Uyumsuzluğu ve Fon Kullandırımı zerine neriler. *Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 1(2).
- EKEN, M.H. ve ÖZTÜRK, N.(2020). Finans Teorisi Kapsamında Katılım Bankacılığı ve Yeniden Yapılanma nerisi, *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1).
- Faizsiz Finans Standartları*. 2018. TKBB Yayınları, Yayın No:10.
- GAIT, A.H. ve WORTHINGTON, A.C. (2007). *A Primer On Islamic Finance: Definitions, Sources, Principles and Methods*, Working Papers Series, University of Wollongong, School of Accounting and Finance.
- GüNDOğDU, A. (2021). *Katılım Bankacılığında Kâr Dağıtım Sisteminin Analizi ve Türkiye Uygulaması İçin Yeni Bir neri*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Doktora Tezi.
- HAZIROğLU,T. (2017). *Katılım Ekonomisi*. İz Yayıncılık.
- KALKAN, C. (2021). Katılma Hesabı Kârının Dağıtımı ve Fikhi Değerlendirmesi. *İlahiyat Akademi Dergisi*. *Kobi'ler İçin Adım Adım Katılım Bankacılığı*. TKBB Yayınları, Yayın No:7.
- SHANMUGAM, B. ve ZAHARI, Z. R. (2009). *A Primer on Islamic Finance*. Research Foundation of CFA Institute.
- TUNÇ, H. (2010). *Katılım Bankacılığı*. Nesil Yayınları.
- YANPAR, A. (2014). *İşlami Finans İlkeler, Araçlar ve Kurumlar*. Scala Yayıncılık.
- <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/02/20200210-9.htm> , (Erişim Tarihi: 20.09.2021)
- https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7766/Bankalarimiz_2020.pdf, (Erişim Tarihi: 20.09.2021)
- https://tkbb.org.tr/Documents/tkbb-yayinlari-97/TKBB_FR20_TR_KOD2.pdf, (Erişim Tarihi: 20.09.2021)

<http://www.katilimbankaciligi.com/yatirim-vekaleti-nedir/>, (Erişim Tarihi: 24.11.2021)

TKBB –Türkiye Katılım Bankaları Birliği- Katılım Finansı Standartları, Standard no:3, Murabaha Standardı, <https://tkbbdanismakurulu.org.tr/uploads/standartlar/ac2e3876713408175ef81c949f8bacdf.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.02.2022)

<https://www.tcmb.gov.tr> – Bankalarca Ticari Müşterilerden Alınabilecek Ücretlere İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ. (Sayı:2020/4) , (29/01/2022 Tarihli ve 31734 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2022/4 sayılı Tebliğ ile güncellenen hali), (Erişim Tarihi: 15.02.2022)